

FAZER

FAZERIN MUSIIKKIKAUPPA

Konrad Georg Fazerin vuonna 1897 Helsinkiin perustama Fazerin Musiikkikauppa tuli mukaan äänilevyalalle vuonna 1910. Se oli silloin jo menestyvä musiikkiliike, jolla oli haaraliikkeitä muualla maassa. Tärkeimpiä artikkeleita olivat soittimet ja nuotit, mutta gramofonit ja äänilevyt olivat kiinnostava uusi tuote. Englantilaisella Gramophone-yhtiöllä oli ollut Suomessa edustus jo vuodesta 1903, mutta yhtiö oli tyytymätön entisen agenttinsa tuloksiin, ja edustus siirrettiin Fazerille. (Seuraavassa puhumme yksinkertaisuuden vuoksi Fazerista, kun tarkoitamme Fazerin Musiikkikauppaa. Sitä ei tietenkään pidä sekoittaa Fazerin makeistehtaaseen, jonka perustaja oli Karl Fazer, Konradin veli. Sekaannuksen välttämiseksi alalla toimineet ihmiset puhuivat aikanaan ”Musiikki-Fazerista” ja ”Karamelli-Fazerista”).

Fazerin ensimmäinen äänilevytähti oli J. Alfred Tanner, joka oli juuri tehnyt läpimurron helsinkiläisessä revyyteatterissa. Fazer ja Gramophone hallitsivatkin ennen ensimmäistä maailmansotaa lähes totaalisesti Suomen pieniä markkinoita, mutta sitten suomalaisten levyjen tuotanto katkesi lähes kymmeneksi vuodeksi. Nuorella tasavallalla oli muutakin mietittävää.

Asfalttikukka ja Emma

Vuonna 1925 olot olivat vakiintuneet jo niin paljon, että Fazer saattoi jälleen lähettää taiteilijoita levyttämään ulkomaille. Yhteistyökumppani oli edelleen Gramophone, mutta levymerkiksi oli muuttunut His Master’s Voice. Levymyynti kääntyi todella nousuun vasta vuonna 1929, jolloin äänilevyjen tuontitulleja alennettiin. Suurimpana syynä äänilevymusiikin suosioon oli modernin tanssimusiikin läpimurto. His Master’s Voice julkaisi ensimmäiset suomalaiset megahitit, Suomi Jazz Orkesterin soittaman foxtrotin Puuseppä ja valssin Asfalttikukka. Vuoden kolmas hitti oli Ture Aran Emma-valssi. Vuonna 1929 Suomessa myytiin noin miljoona äänlevyä, ja Musiikki-Fazer avasi uusia myymälöitä maaseudulla. Seuraavana vuonna alkoi kuitenkin suuri lama ja levyjen myynti romahti. Seuraavina vuosina uusia levyjä tehtiin vain harvaksen.

Kun toinen maailmansota syttyi, Musiikki-Fazer huomasi joutuneensa levyalalla paitsioon. His Master’s Voicen levyt valmistettiin Englannissa, johon yhteydet olivat sodan vuoksi poikki.

Marraskuussa 1940 yhtiön tuleva toimitusjohtaja Roger Lindberg matkusti Berliiniin mukanaan laulajat Matti Jurva ja Eero Väre.

Saksalaisen studio-orkesterin kanssa he tekivät sarjan levyjä Kristall-merkille. Vuonna 1942 saksalaiset teknikot tulivat vuorostaan Helsinkiin, ja äänitystilaisuuteen kutsuttiin suurempi joukko taiteilijoita, mm. suosittu laulu-yhtye Harmony Sisters. Kristall- ja Imperial-merkeillä ilmestyi yhteensä noin sata levyä. Näiden joukossa oli monien ikivihreiden sävelmien ensilevytyksiä, esimerkiksi George de Godzinskyn Sulle salaisuuden kertoa mä voisin, Pentti Viherluodon Kaukainen ystävä ja Toivo Kärjen Olit Karjala kaunein maa. Oman erityisen ryhmänsä muodostivat Matti Jurvan humoristiset propagandalaulut, kuten Njet Molotoff, Mannerheimin linjalla ja Kotirintama kestää.

Kotimainen levytuotanto alkaa

Vuonna 1945 sota päättyi. Äänilevyteollisuuden vanhat kansainväliset yhteydet olivat katkenneet, ja useimmissa Euroopan maissa alkoi tiukka tuontisäännöstely joka rajoitti levyjen tuontia ulkomailta. Suomeen oli sodan aikana perustettu uusi levy-yhtiö, Rytmi. Oman studion ja prässäämön ansiosta Rytmi ei ollut riippuvainen tuonnista. Se siirtyi myöhemmin Musiikki-Fazerin omistukseen, samoin kuin muutaman vuoden toiminut Electro (katso erillinen artikkeli).

Fazerin ensimmäinen ”oma” levymerkki oli vuonna 1948 käynnistetty Sävel, jolla oli kolme merkittävää taiteilijaa: Henry Theel, Tapio Rautavaara ja Reino Helismaa. Sävelen klassikoita olivat Tapio Rautavaaran Päivänsäde ja menninkäinen, Reino Helismaan Meksikon pikajuna ja Henry Theelin Sivistys. Varsinaiseksi kestopuosikiksi muodostui kuitenkin Theelin Kulkuset, jota myytiin vielä vuosia eteenpäin merkittäviä määriä joka joulukuusi. Sävel julkaisi myös muutamia historiallisesti merkittäviä jazzlevyjä, kuten Kauko Viitamäen kvintetin Northwest Passage. Niiden myynti oli kuitenkin pettymys yhtiölle.

Vuonna 1948 Roger Lindberg onnistui saamaan Fazerille uuden, merkittävän edustuksen. Decca oli sodan päättyessä Euroopan toiseksi suurin levy-yhtiö. Edustuksen myötä Fazer ryhtyi tuottamaan suomalaisia levyjä Decca-merkillä. Toiseksi merkiksi vakiintui Rytmi. Sävel-merk-

istä luovuttiin toistaiseksi, vaikka se tuli myöhemmin käyttöön kokoomalevyissä. Fazerilla oli hyvä jakeluverkko, ja äänityksiä valvoivat tunnetut orkesterinjohtajat Klaus Salmi ja Toivo Kärki. Kärjellä oli hyvät suhteet myös suomalaisiin elokuvayhtiöihin, hän oli aikansa eniten käytetty elokuvasäveltäjä.

Fazerista tulikin 1950-luvun alussa Suomen johtava levy-yhtiö. Kiinteät taiteilijasopimukset eivät vielä olleet yleisiä, ja samat laulajat saattoivat levyttää useammalle merkille. Decca- ja Rytmi-levyillä esiintyivät kuitenkin säännöllisesti aikakauden suosituimmat solistit Henry Theel, Olavi Virta, Tapio Rautavaara, Erkki Junkkarinen, Kauko Käyhkö (Justeerin), Reino Helismaa ja Metro-tytöt.

Kun Kauko Käyhkö oli esittänyt huippusuositusta elokuvassa Rovaniemen markkinoilla Toivo Kärjen samannimisen rallin, se ilmestyi pian myös levyllä. Olavi Virta vieraili lukuisissa elokuvissa laulurooleissa, ja esitti aina jonkin Toivo Kärjen sävellyksen, jonka hän oli myös levyttänyt Fazerille. Pian laulut soivat myös radiossa Lauantain toivotuissa levyissä – Kärki on muistelmissaan kertonut, miten hänellä oli tapana lähettää kiertueiltaan toivekirjeitä radioon eri puolelta Suomea.

Vuonna 1951 Suomessa ryhdyttiin julkaisemaan tilastoja eniten myydyistä levyistä. Niistä näkyy selvästi Fazerin iskelmien menestys. Vuoden 1951 suosikkeja olivat Rovaniemen markkinoilla, Erkki Junkkarisen Imatran Inkeri ja Justeerin Kaksi vanhaa tukkijätkää. Vuonna 1952 eniten myytyjen levyjen joukossa olivat Tapio Rautavaaran Reppu ja reissumies ja Isoisän olkihattu, Esa Pakarisen Lännen lokarin veli ja Erkki Junkkarisen Hopeahääpäivänä. Vuoden 1953 kärkiä olivat Olavi Virran Tulisuu, Matti Louhivuoren Metsäkukka ja Metro-tyttöjen Taikayö. Syksyllä 1954 viiden parhaan joukossa oli pelkkiä Fazerin levyjä, joista kolme oli Olavi Virran laulamia: Istanbul, Täysikuu ja Sokeripala. Neljäntenä ja viidentenä olivat Metro-tyttöjen Mummon kaappikello ja Kun kesä on mennyt.

Olisi kuitenkin väärin tarkastella levytuotantoa vain listojen näkökulmasta. Vaikka levyjen kokonaisymyynti oli pientä, Fazer tuotti 1950-luvun alussa myös lastenlauluja, klassillista musiikkia, jazzia, harmonikkasooloja ja paljon muuta. Aulikki Rautavaara tulkitsi Sibeliuksen lauluja. Pianotaiteilija Rolf Bergroth levytti Claude Debussyn Clair de lune. Stig Wennströmin jazzyhty-

een Darktown Strutters Ball oli ensimmäinen suomalainen dixieland-levy. Rytmi-merkillä ilmestyi jopa ensimmäinen levytys Suomen tataarien musiikista, solistina Hamid Hairedin – varhaista maailmanmusiikkia.

Toivo Kärjen kausi

Vuonna 1955 Toivo Kärki jätti orkesterinjohtajan työt ja siirtyi päätoimisesti johtamaan Musiikki-Fazerin levytuotantoa. Kilpailu äänilevyalalla oli kiristynyt uuden Scandia-merkin astuttua kehiin, mutta Fazer esitteli nyt yleisölle sarjan uusia laulajia: Jorma Lyytinen, Vieno Kekkonen, Eila Pellinen, Juha Eirto, Eila Pienimäki, Tuula Siponius, Pärre Förars. Kotimainen ohjelmisto sai antaa tilaa kansainvälisille käännösiskelmille. Viisikymmenluvun lopun suuria menestyksiä olivat mm. Juha Eirton Tiikerihai havaiji-kitarasooloineen, Eila Pellisen Kaksi kitaraa ja Eila Pienimäen Vanhan veräjän luona. Tämä Toivo Kärjen sävellys osoitti, että vanha jazzpianisti oli omaksunut nopeasti näiden vuosien jazziskelmä-linjan.

Fazerin suuriin löytöihin kuului myös virolainen oopperalaulaja Georg Ots. Yhteydet veljeskansaansa olivat rautaesiripun vuoksi katkenneet vuosiksi, mutta viisikymmenluvun lopulla virolaisia taiteilijoita pääsi jälleen kiertueelle maahamme Suomi-Neuvostoliitto Seuran suojissa. Fazer tarttui tilaisuuteen, ja vuonna 1957 yhtiö julkaisi Tallinnassa äänitetyn suomenkielisen version Raimond Valgren Saarenmaan valssista. Se oli syksyllä Suomen toiseksi eniten myyty levy. Tämän jälkeen Ots teki uusia levytyksiä aina Suomen-kiertueittensa yhteydessä. Parhaiten näistä menestyi vuonna 1959 äänitetty Unohtumaton ilta, suomenkielinen versio neuvostoliittolaisesta megahitistä ”Moskovan iltoja”.

Vuonna 1955 Fazer oli julkaissut ensimmäiset LP-levynsä. Aluksi nämä pienet 25 sentin levyt olivat koosteita aikaisemmin julkaistuista savikiekoista ja singleistä, mutta vähitellen julkaistiin myös alkuperäismateriaalia.

Vuonna 1957 Rytmi-merkillä ilmestyi Suomessa vierailleen venäläisen oopperalaulajan Pavel Lisitsianin albumi, joka kuuluu nykyisin klassisen musiikin keräilyharvinaisuuksiin. Säestäjänä oli George de Godzinsky. Vuonna 1961 ilmestyi Kaustisen purppuripelimannien kokoelma,

jolla oli Konsta Jylhän unohtumaton tulkinta Häävalssista. Levy oli aikaansa edellä, ja sama materiaali julkaistiin uudelleen folk-aallon saavuttua Suomeen.

Kuusikymmenluku toi mukanaan television, sävelradion, Eurovision laulukilpailut ja rockin. Uusien edustusten myötä Fazer käynnisti kaksi uutta levymerkkiä, Philips ja Fontana. Aluksi koettiin kuitenkin suuri tangokuume. Vuosina 1963–1964 Suomen singlelistojen kärjessä olivat vuorotellen Beatles ja tangot. Toivo Kärki oli jo 1940-luvulla säveltänyt monet klassisista suomalaisista tangoista ja hänen oli helppo sopeutua uuteen virtaukseen. Tangoaallon nostattamina Eino Grönin Illan viimeinen tango, Eila Pienimäen Tulenliekki ja Taisto Tammen Tango merellä menestyivät mainiosti. Tango merellä oli syksyllä 1963 Suomen eniten myyty levy ja päihitti listoilla sekä Cliff Richardin että Elvis Presleyn. Tangon suosio jatkui vielä 1965, jolloin Esko Rahkosen tulkinta Unto Monosen tangosta Syvä kuin meri nousi listoille.

Uusia tuulia edusti Marion Rungin Tipi-tii. Tämä Kari Tuomisaaren sävellyks oli ollut Suomen edustajana Eurovision laulukilpailussa ja nousi keväällä 1962 listaykköseksi. Toisen yllätys oli The Sounds -yhtyeen Emma, joka toi ensi kertaa kotimaisen rautalankamusiikin suuren yleisön tietoisuuteen. Se oli kesän 1963 eniten myyty levy ja samalla kunnianosoitus ensimmäiselle suomalaiselle megahitille.

Rock-musiikki oli tullut Suomeen jo 1950-luvun puolivälissä, jolloin tehtiin myös ensimmäiset suomalaiset rock-levyt. Fazerin panos oli aluksi vaatimaton. Saadakseen haltuunsa Rock Around the Clockin suomalaiset kustannusoikeudet yhtiö julkaisi kappaleesta suomenkielisen version nimellä Tunnista toiseen. Göran Ödnerin tulkinta ei kuitenkaan tee kappaleelle oikeutta.

1960-luvun alussa Suomeen kotiutui brittiläisten esikuvien mukaisesti uudentyyppinen soitinkokoonpano, jossa oli kaksi kitaraa, bassokitara ja rummut. The Sounds kuului kotimaisten rautalankayhtyeiden parhaimmista, mutta levyn menestyksen salaisuus oli ohjelmistoalinta: tuttu suomalainen molli-iskelmä modernina sovituksena.

Fazerin muut hitit 1960-luvun puolivälissä edustivat perinteisempää iskelmää. Seppo Hanskin Dona, Dona (Decca) oli ykkönen marraskuussa 1965, kakkosena oli Beatlesien Yesterday. Tapio Rautavaaran Häävalssi (Philips) oli kärjessä syksyllä 1966. Kaustislaisen peliman-

nisävelmän oli tekstittänyt Fazerin konttorissa työskennellyt Tuula Valkama.

Finnlevy perustetaan

Vuonna 1966 yhtiön levytuotanto organisoitiin uudelleen, kun yhtiö perusti kansainvälisen Philips-Polygram konsernin kanssa yhteisyrityksen, joka sai nimekseen Finnlevy. Yhteistyö Polygramin kanssa jatkui vuoteen 1974, jolloin Fazer osti Finnlevyn kokonaan omakseen. Finnlevyn levymerkkejä olivat nyt Philips, Fontana, Polydor sekä vanhat tutut Decca ja Rytmi. Kotimaisesta tuotannosta vastasi edelleen Toivo Kärki.

Finnlevyn ensimmäinen merkittävä taiteilijakiinnitys oli Irwin Goodman, joka siirtyi pieneltä Finndisciltä Finnlevylle sen ajan suurimmasta siirtosummasta. Sijoitus kannatti. Irwinistä tuli moneksi vuodeksi yksi Finnlevyn parhaiten myyvistä taiteilijoista, kun hänen yhdessä Vexi Salmen kanssa kirjoittamansa laulut nousivat toistuvasti listoille. Ryysyranta oli ykkösenä loppuvuodesta 1967. Seuraavana vuonna Reteesti vaan oli albumilistan kärjessä. LP-levyillä alkoi nyt olla merkittävä asema levymyynnissä. Alkuvuodesta 1971 St. Pauli ja Reeperbahn johti sekä single- että LP-listoja.

Muuten uutta kotimaista single-tuotantoa julkaistiin tasaisesti konsernin eri merkeillä. Deccalle levyttivät mm. Paula Koivuniemi, Seppo Hanski, Taisto Tammi, Pasi Kaunisto, Eino Grön, Juha Vainio sekä Jarkko ja Laura. Fontanan artisteja olivat Tamara Lund ja Esa Pakarinen. Philipsille lauloivat Kai Hyttinen, Esko Rahkonen, Fredi, Anita Hirvonen ja Robin. LP-levyt ilmestyivät pääasiassa Finnlevy-merkillä. Niinpä Fredi oli helmikuussa 1973 single-listan kärjessä Philips-levyllä Puhu hiljaa rakkaudesta. Samaan aikaan albumilistan kärjessä ollut Fredin samanniminen LP-levy kantoi Finnlevyn merkkiä.

Vuonna 1967 Fazer sai uuden merkittävän kansainvälisen edustuksen, kun siitä tuli myös monikansallisen CBS-yhtiön levyjen jakelija Suomessa. Kuten tapana oli, Fazer ryhtyi nyt julkaisemaan osan kotimaista tuotantaan CBS-merkillä. Yhteistyö jatkui vuoteen 1976, jolloin CBS perusti Suomeen oman tytäryhtiön.

CBS:n suomalaiset taiteilijat edustivat populaarimusiikkia laidasta laitaan. Heitä olivat mm.

Markku Aro, Veikko Lavi, Finntrio, Frederik, M.A.Numminen sekä naisjutuistaan tunnetuksi tulleet ”Kreivi” Pertti Ylermi Lindgren. Fazer oli nyt Suomen ylivoimaisesti suurin levy-yhtiö. Kaikkiaan yhtiö julkaisi vuosina 1965–1970 peräti 477 eri singleä.

Vuonna 1968 Fazer osti myös Levytukku Oy:n levytuotannon. Levytukku (katso erillinen artikkeli) oli 1950-luvulla ollut yksi maamme johtavista levy-yhtiöistä, jonka taiteilijoita olivat muun muassa Olavi Virta, Tapio Rautavaara ja Kipparikvartetti. Kuusikymmenluvulla yhtiön levytuotanto oli hiipunut, ja kaupan jälkeen sen toiminta rajoittui soitinten maahantuontiin.

Suomi-iskelmä ja Suomi-rock

1970-luvulla Suomen levymarkkinat kasvoivat uskomatonta vauhtia. Vuosikymmenen aikana äänitemyynti kasvoi nelinkertaiseksi. Fazer oli alan kiistaton markkinajohtaja ja julkaisi vuosikymmenen aikana kaikkiaan 791 singleä ja 917 LP-albumia. Parhaimpina vuosina yhtiö julkaisi lähes yhtä monta albumia kuin kilpailijat yhteensä. Kaseteilla alkoi myös olla merkittävä asema äänitemyyntissä, mutta niiden sisältö oli pääosin samaa kuin vastaavilla LP-levyillä.

Vuonna 1972 Fazer osti pahimman kilpailijansa Scandian (ks. erillinen artikkeli). Aluksi yhtiöt jatkoivat kuitenkin toimintaansa erillisinä. Kaupan mukana Fazerille siirtyi myös Scandian pari vuotta aikaisemmin ostama Finndisc, josta muodostettiin konsernin sisälle oma tuotantoyksikkönsä. Finndisciä varten käynnistettiin uudet levymerkit Rondo ja Delta (ks. erilliset artikkelit). Fazerin oma tuotanto jatkui Toivo Kärjen johdolla Finnlevyn lipun alla. Yhtiön käyttämiä levymerkkejä olivat nyt Finnlevy (aluksi vain LP-albumit), Fontana, Philips, Polydor, Rytmi, Shokki, sekä edellä mainittu CBS. Sävel, Manhattan ja Triola-merkkejä käytettiin lähinnä kokoelmajulkaisuihin.

Jo 1950-luvulla Fazerilla oli ollut oma vakituinen sanoittajansa Reino Helismaa, joka kirjoitti tekstit useimpiin Toivo Kärjen sävellyksiin. Vuosina 1970–1977 Kärjen päätoimisina yhteistyökumppaneina Fazerilla toimivat Vexi Salmi ja Juha Vainio, jotka tuottivat sekä alkuperäisiä tekstejä että käännöksiä Fazerin levyttämiin ulkomaisiin iskelmiin. Vainio oli lisäksi myös menestyvä levylaulaja, jonka humoristisista ralleista on tullut ikivihreitä.

Kasvanut tuotanto vaati lisävoimia. Vuonna 1975 yhtiöön kiinnitettiin nuori muusikko-ekonomi Vasilij (Gugi) Kokljuschkin, joka aloitti pitkän nousujohteisen uransa äänilevyalalla. Vuonna 1978 Toivo Kärki jäi eläkkeelle katkerissa tunnelmissa, kuten hänen muistelmateoksestaan ”Siks on mä suruinen” voi lukea.

Kärjellä oli ollut merkittävä osuus Fazerin nousussa Suomen johtavaksi levy-yhtiöksi, mutta monien mielestä hänellä ei ollut enää kosketusta 1970-luvun uusiin musiikkivirtauksiin. Kärjen jälkeen Fazerin kotimaisen tuotannon johtajaksi tuli joksikin aikaa Hannu Ström, apunaan tuottajat Esa Nieminen, Kim Kuusi ja Vesa Nuotio. Sitten yhtiössä tapahtui useita henkilövaihdoksia.

Tällä välin suomalainen populaarimusiikki oli nopeasti muuttunut. Perinteisen iskelmän rinnalle oli noussut Suomi-rock. Tässä murroksessa Fazer oli jäänyt jälkeensä kilpailijoista, ja yhtiössä ryhdyttiin nyt aktiivisesti etsimään uutta suuntausta edustavia taitelijoita. Tätä varten käynnistettiin uusia levymerkkejä, joilla oli omat tuottajansa. Vuonna 1978 aloittivat Kräk! ja Digit (katso erilliset artikkelit), joiden taitelijoita olivat mm. Pekka Pohjola, Kojo, Kake Singers ja Velto Virtanen. Ufolle levyttivät Lemon, Oiling Boiling ja Tuohi Klang. Yhtiön tuotannosta merkittävä osa edusti kuitenkin edelleen perinteistä iskelmää, jolla oli myös jatkuvaa kysyntää. 1970-luvulla yhtiön taitelijoita olivat mm. Merja Rantamäki, Taiska, Päivi, Hanne, Eini ja Mona Carita. Arja Saijonmaa levytti kokoelman Mikis Theodorakisin lauluja. Muuten Fazerin ainoaksi kokeiluksi tällä vuosikymmenellä paljon esillä olleen poliittisen laulun alueella jäi yksi Neilikka-yhtyeen LP.

Toinen merkittävä uusi avaus oli vuonna 1979 käynnistetty Finlandia, josta tuli pitkäksi ajaksi Suomen johtava klassisen musiikin levymerkki. Finlandian tuotannosta vastasi Fazerilla pitkään työskennellyt Jaakko Borg, jonka veli Kim Borg (myös yksi Finlandian artisteista) oli yksi kansainvälisesti tunnetuimmista suomalaisista laulajista. Jo merkin ensimmäinen julkaisu oli huomiota herättänyt kulttuuriteko: kokonaislevytys Aarre Merikannon oopperasta Juha. Tähän saakka Suomessa oli tuotettu satunnaisesti kotimaista klassista musiikkia, ja alan harrastajat olivat saaneet tyytyä pääasiassa suurten kansainvälisten yhtiöiden ohjelmistoon. Finlandia kohotti äänilevyn merkityksen suomalaisen taidemusiikin tunnetuksi tekijänä aivan uudelle tasolle. Sarjassa julkaistiin sekä modernien suomalaisten säveltäjien tuotantoa että kotimaisten solistien esityksiä.

FinnScandia syntyy, aikakausi päättyy

Äänilevyt oli vain osa Fazer-Musiikin monipuolisesta toiminnasta, joka ulottui soitinten valmistuksesta postimyyntiin. Vuonna 1982 konsernin kaikki levytuotanto yhdistettiin FinnScandia Musiikki Oy:n nimikkeeseen alle. Vuosikymmenen aikana Fazer julkaisi yli 700 singleä ja saman verran LP-levyjä. Vuonna 1981 Fazer osti lisäksi Pohjoismainen Sähkö Oy:n levytuotannon (ks. erillinen artikkeli) ja myöhemmin vielä Lasse Mårtensonin Kompassin, Rauno Lehtisen Saunan sekä Matti ja Teppo Ruohosen M & T:n. Yrityskauppojen seurauksena suurin osa sotien jälkeisestä suomalaisesta levytuotannosta siirtyi nyt Fazerin omistukseen.

Tässä vaiheessa Delta ja Rondo -merkit lopetettiin ja etikettien kirjoa supistettiin muutenkin. Finnlevy säilyi yhtiön tärkeimpänä levymerkkinä populaarimusiikin alalla, ja merkille levyt-
tikin suuri osa vuosikymmenen tunnetuista iskelmätähdistä, mukaan luettuna Markku Aro, Frederik, Taiska, Solistiyhtye Suomi, Kake Randelin, Berit ja Arja Koriseva. Fazerin ohjelmistoon kuuluivat myös television avulla suureen suosioon nousseet tenavatähdet.

Vuonna 1984 Fazer-Finnscandian ponnistelut rockin alalla lopultakin palkittiin ruhtinaallisesti, kun Dingon Sinä ja minä (Kräk!) nousi single-listalle. Tästä alkoi pari vuotta kestänyt Dingo-ilmiö, joka saavutti laajimmillaan samanlaiset puitteet kuin Beatlesien ihailu aikanaan. Yhtyeen albumia Nimeni on Dingo myytiin yli satatuhatta kappaletta, ja seuraava kokoelma Kerjäläisten valtakunta menestyi lähes yhtä hyvin. Fazerin muita taiteilijoita Suomi-rockin alalla olivat muun muassa suosittu Miljoonasade, Mamba ja Clifters. Miljoonasadeen Marraskuu oli single-listan kärjessä syksyllä 1987.

Äänilevyala oli kuitenkin muuttumassa. Suuret kansainväliset yhtiöt halusivat ottaa tuotteittensa jakelun omiin käsiinsä koko Euroopassa, ja vuosikymmenen lopulla Fazer menetti kaikki tärkeimmät ulkomaiset edustuksensa. Yhtiöllä oli edelleen vahva kotimainen tuotanto, ja CD-levyn yleistyessä Fazer pääsi jälleen hyödyntämään mittavaa back katalogiaan uusintajulkaisuissa. 1990-luvun alussa yhtiö ehti vielä ostaa Discophonin tuotannon. Vuonna 1993 Fazerin omistajat päätyivät kuitenkin myymään yhtiön levytuotannon kansainväliselle Warner Musicille. Fazer ja Warner jatkoivat Suomessa toimintaansa erillisinä vuoteen 1998 saakka, jolloin Musiikki-Fazerin nimi hävisi lopullisesti äänilevyteollisuudesta. Toimintansa aikana Fazer

ja siihen eri aikoina sulautuneet yhtiöt olivat ehtineet tuottaa kymmeniä tuhansia suomalaisia levyjä, jotka nyt jatkavat edelleen olemassaoloaan Warner Music Finlandin katalogissa.

Kirjoittaja: Pekka Gronow

FAZER MUSIIKIN VIIMEISET VUOSIKYMMENET

Uusi aalto ja Fazerin uudelleenjärjestelyt

1980-luvulle tultaessa Fazerilla oli edessään monenlaisia haasteita, kun kotimaisen musiikin kokonaismarkkinan kasvu hidastui merkittävästi ja perinteinen iskelmä menetti merkitystään rockmusiikin nousun myötä. Lisäksi alalle oli tullut uuden musiikkityylin ja sen mukaisen ideologian myötä runsaasti uusia yrittäjiä, jotka olivat lähempänä nuoria musiikin kuluttajia kuin perinteikäs Fazer.

Osittain tähän haasteeseen vastatakseen Fazer organisoi uudelleen koko musiikin tuotanto-organisaationsa, joka koottiin yhteisen Finnscandia-ryhmän alle vuoden 1982 alussa. Ryhmään kuuluivatkin niin levymerkit Finnlevy, Scandia ja Finndisc kuin myös Levypiste, Scanvideo, taustamusiikkipalvelu, kevyen musiikin kustantamo, Takomo-studio sekä Fazerin Musiikkikerho. Toisaalta uudelleenorganisoinnin taustalla oli myös Finnlevyn suuri koko. Sen olikin todettu kasvaneen liian suureksi, jotta sitä olisi voitu johtaa tehokkaasti. Lisäksi Finnlevyn katon alla toimi niin monia hyvin voimakastahtoisia tuottajia ja artisteja, että yhtiö tarvitsi eri levymerkejä pitääkseen heidät tyytyväisinä. Pyrkimyksenä oli samalla luoda erilaiset profiilit kullekin levymerkille, mutta tämä ajatus ei kuitenkaan koskaan täysin toteutunut.

Seuraavana vuonna muutokset jatkuivat kuitenkin entistä voimakkaampina. Tuolloin esimerkiksi konserniin kuulunut Landola-kitaratehdas myytiin takaisin paikallisille yrittäjille ja PSO-Musiikki Oy:n toiminnot lopetettiin. Samalla konsernin toimintoja virtaviivaistettiin ja erillisenä yhtiönä aloittanut Finnscandia Musiikkiosakeyhtiö sulautettiin takaisin Musiikki Fazeriin kesäkuussa 1983. Näiden toimenpiteiden jälkeen Fazerin liiketoiminnot oli organisoitu viiteen pääryhmään, joista Finnscandia-ryhmä koostui kevyen musiikin tuottamisen ja kustantamisen sekä studioiden ohella myös levyjen ja videoiden jakelusta sekä myymälöissä että musiikkikerhon kautta.

Fazer oli yrittänyt kääntää äänilevyjen tuotantotoimintaansa perinteisiltä iskelmäjuuriltaan enemmän rockmusiikin suuntaan jo 1970-luvulla, siinä kuitenkaan merkittävästi onnistumatta. 1980-luvun puolivälissä yhtiö kuitenkin viimein osui kultasuoneen ottaessaan Finnlevyn talliin

yhtyeen nimeltä Dingo. Vaikka yhtyeen musiikki olikin pohjimmiltaan lähellä iskelmiä, se tuotiin markkinoille selkeästi rockyhtyeenä.

Yhtyeen vuonna 1984 julkaistu ensimmäinen albumi Nimeni on Dingo nousi pian vuoden suosituimpien levyjen joukkoon, mutta seuraavana vuonna julkaistu Kerjäläisten valtakunta räjäytti lopulta pankin. Dingon suosio etenkin nuorten tyttöjen keskuudessa synnytti Suomessa ennennäkemätöntä hysteriaa, mikä tietysti näkyi myös hyvin miellyttävänä myyntilukuina. Vuoden 1985 aikana molemmat albumit saavuttivat tuplaplatinarajan ja tänään yhtyeen kakkosalbumia on myyty jo lähes 200 000 kappaletta. Kaikkien aikojen myydyimpien kotimaisten albumien listalla Kerjäläisten valtakunta komeileekin sijalla 4.

Vastaavia megahittejä Fazer ei onnistunut rockin puolella Dingon vanavedessä löytämään, mutta 1980-luvun lopulla yhtiö pääsi kiinni kultalevyihin myös esimerkiksi Miljoonasateen sekä Mamban tuotannon myötä. Niinpä Fazerin äänilevytuotantotoiminta tuotti jälleen hyvää tulosta ja samalla yhtiö oli saavuttanut ainakin hieman katu-uskottavuutta kotimaisen rockmusiikin kuluttajien keskuudessa.

1980-luvun loppupuolella myös Fazerin kansainvälistymispyrkimyksissä edettiin. Kansainvälisille markkinoille ei luonnollisestikaan voitu lähteä myymään Esa Pakarista, vaan materiaalin tuli olla lähtökohtaisesti kansainvälisempää. Yksi esimerkki tällaisesta materiaalista oli yhtye nimeltä Grincos Locos, joka herätti nopeasti huomiota myös maamme rajojen ulkopuolella ja etenkin Britanniassa. Vuonna 1987 yhtye julkistikin seitsemän levyn sopimuksen PolyGramin kanssa. Suomessa levymerkkinä säilyi silti edelleen Finnlevyn Dig It. Valitettavasti yhtyeen maailmanvalloitus pysähtyi kuitenkin kolmannen levyn jälkeen vuonna 1991 alkaneeseen lähes parinkymmenen vuoden mittaiseen keikkataukoon.

Äänitteiden tuottamisen ohella Fazer oli 1980-luvun lopulla edelleen merkittävä tekijä musiikkialalla laajemminkin. Varsinaisten levykauppojen lisäksi Fazer jakeli äänitteitä omistamansa Levypisteen kautta, mikä olikin Suomen suurin äänitteiden jakeluorganisaatio ympäri maata sijainneilla yli tuhannella myyntitelineellään. Toisaalta Fazerin Musiikkikerhosta oli myös tullut 20 vuodessa merkittävä tekijä suomalaisessa musiikkibisneksessä. Sillä oli näet yli 85 000 jäsentä

ja musiikin osalta kerhon markkinaosuus oli tuolloin lähes 10 %. Kaiken kaikkiaan Fazer jakeli 1980-luvun lopulla keskimäärin 40 % koko Suomen äänitetuotannosta.

Tietenkään ei voi unohtaa, että yhtiön kotimainen tuotanto oli tuolloin yli neljäsosa koko toimialan myynnistä ja se edusti lisäksi lähes kolmannesta ulkomaisesta tuotannosta. Samalla tavoin Fazerin kevyen musiikin kustantamo Fazer Songs oli hallitseva tekijä alallaan, sillä sille kertyi noin 80 % Teoston vuosittaisista esitys- ja tallennuskorvauksista musiikinkustantajille. Lisäksi Fazerin pianotehdas oli yksi Euroopan suurimmista pianotehtaista ja jopa 20 suurimman joukossa koko maailmassa.

Matti ja Teppo Ruohonen olivat perustaneet oman levy-yhtiönsä M&T-Tuotannon vuonna 1974. Yhtiö julkaisi pääasiassa suomalaista iskelmämusiikkia sekä veljesten että muiden artistien esittämänä. Menestyksekkään uran ylläpitäminen ja levy-yhtiön pyörittäminen osoittautui kuitenkin veljeksille liian rasittavaksi, joten he myivät varsin hyvin kannattaneen yrityksensä Fazerille 1988. Viimeistään tässä vaiheessa Fazerin hallussa oli suurin osa suomalaisesta sotien jälkeisestä äänilevytuotannosta. Toisaalta samaan aikaan Fazer luopui viimein pianotuotannostaan, kun yhtiön pianotehdas myytiin Hellas Pianolle syyskuussa 1988.

Uudet omistajat ja uudet tuulet

1980-luvun lopulla Roger Lindberg alkoi viimein etsiä uusia omistusratkaisuja Fazerille, olihan hän jo yli 70-vuotias. Lindbergin sisarenpoika Erik Hartwall oli yhtiöstä kiinnostunut, mutta koki sen olevan liian suuri investointi yhdelle henkilölle. Niinpä ostajiksi koottiin ryhmä, johon Erik Hartwall yhdessä isänsä ja veljensä kanssa otti mukaan myös toisen sukuhaaran edustajan Peter Fazerin. Hartwallin suku olikin aina ollut yhtiölle läheinen, vaikka heidän omistusosuutensa yhtiössä oli ollut vain nimellinen. Esimerkiksi suvun päämies Kay Hartwall oli istunut pitkään Fazerin hallituksessa. Fazer Musiikin osake-enemmistön ostoa varten perustettiin uusi yhtiö nimeltään MF-Invest ja se osti osakkeet Roger Lindbergiltä sekä kuudelta vähemmistöomistajalta. Kaupan solmimisen jälkeen Roger Lindberg vetäytyi hallituksen puheenjohtajan paikalta ja Erik Hartwallista tuli uusi Fazerin hallituksen puheenjohtaja.

Maaliskuussa 1989 Fazer otti merkittävän askeleen Ruotsin markkinoille, kun se osti Nordiska Musikförlagetin. Tämä jo vuonna 1915 perustettu yhtiö oli keskeinen kulttuuri-instituutio ruotsalaisessa musiikkielämässä eli siinä mielessä hyvin läheistä sukua Fazerille. Nordiska Musikförlaget oli julkaissut äänilevyjä jo 1940-luvulta lähtien ja se oli ollut mukana myös monissa muissa toimialaan liittyvissä liiketoiminnoissa. Tämä ostos vahvisti edelleen Fazerin asemaa kulttuurisesti suuntautuneena yhtiönä, mutta sen suunniteltiin olevan myös perusta todellisen pohjoismaisen vaihtoehdon luomisessa musiikinkustannusalalle. Tällä pyrittiin tietysti vähentämään monikansallisten jättiläisten luomaa uhkaa alalle.

Toisaalta Fazer oli samaan aikaan liikkeellä ostomiehellä myös Suomessa. Se nimittäin osti kaksi pienehköä levy-yhtiötä, Lasse Mårtensonin ja Christian Schwindtin Kompass Recordsin – jolle levytti mm. J. Karjalainen – sekä Rauno Lehtisen Sauna-Musiikin. Vuoteen mahtui kuitenkin menetyksiäkin, sillä Fazer menetti kesällä Warner Musicin edustuksen, kun tuo globaali jättiläinen päätti viimein perustaa oman tytäryhtiön WEA Music Finlandin Suomeen.

Uusilla omistajilla oli muitakin ideoita yhtiön kehittämiseksi. Niistä ehkä merkittävin oli viedä yhtiö Helsingin pörssiin, mikä tapahtui itse asiassa varsin pian eli 14.8.1989. Valitettavasti jälkikäteen voidaan todeta listautumisen ajoittuneen todella huonosti, sillä laskukausi oli jo aivan nurkan takana ja koko talouselämä oli matkalla kohti lamaa.

Fazerin markkinaosuuden merkittävä lasku oli alkanut jo 1970-luvulla, kun alalle alkoi tulla uusia yrittäjiä ja monikansalliset levy-yhtiöt alkoivat käynnistellä omia toimintojaan Suomessa. Tämä kehitys jatkui edelleen 1980-luvun alkupuolella. Vuosikymmenen jälkipuoliskolla Fazerin markkinaosuuden lasku kuitenkin tasaantui ja markkinaosuus pysytteli runsaassa neljänneksessä. Toisaalta Fazer oli ensimmäinen levy-yhtiö, joka julkaisi cd-levyjä Suomessa. Niinpä sen osuus kaikista cd-julkaisuista pysyi korkeana koko vuosikymmenen lopun ajan. Erittäin laajan kataloginsa ansiosta Fazerilla myös riitti materiaalia cd:llä uudelleenjulkaistavaksi.

Toisaalta Fazerin uusiutumistahti pysyi edelleen rivakkana 1990-luvulla. Ensinnäkin Fazerin Takomo-studioiden toiminta lopetettiin vuonna 1990 ja koko studiorakennus purettiin. Joulukuussa 1991 Fazerin video-, radio- ja tv-osasto puolestaan päätti toimintansa, koska tämän kannattamattoman kotielektroniikkayksikön katsottiin toimivan niin kaukana yhtiön ydinbisnek-

sestä. Heti perään luovuttiin myös mm. taustamusiikkiliiketoiminnoista.

Toimintojen supistusten vastapainoksi Fazer haki jatkuvasti uusia liiketoiminta-alueita. Eräs tällainen mahdollisuus tunnistettiin 1990-luvulle tultaessa karaokesta. Karaoke ei ollut silloin enää Suomessakaan täysin tuntematonta, mutta varsinaisen laajamittaisen karaokeharrastuksen taustavoimana olivat Fazerin vuodesta 1991 lähtien julkaisemat Finnkaraoke-levyt. Kaikkiaan ensimmäisten 15 vuoden aikana Finnkaraoke-sarjassa julkaistiin peräti 1 300 kappaletta.

Fazerin johdon ja omistajien erilaiset näkemykset yhtiön kehityksestä johtivat lopulta väistämättömästi siihen, että helmikuun 1992 alussa omistajat totesivat pitkäaikaisen toimitusjohtaja John Eric Westön olevan aika luopua toimitusjohtajuudestaan. Harry Söderholm nimitettiin Westön jälkeen uudeksi toimitusjohtajaksi maaliskuun alusta.

Söderholm saneerasi yhtiötä ripeästi, mutta yhtä tarmokkaasti jatkettiin myös kilpailevien toimijoiden ostoja. Jo vuonna 1992 ostettiin Ab Discophon Oy ja heti seuraavana vuonna ostolistalta löytyivät Vexi Salmen vuonna 1985 perustaman Oy Flamingo Music Ab:n kustannustoiminta sekä Euros Records Oy:n liiketoiminnot. Näistä ensin mainittu oli selvästi lähempänä Fazerin omaa linjaa, kun taas jälkimmäisen julkaisuista tunnettuja ovat mm. useat Peer Guntin, Kauko Röyhkän tai Ne Luumäkien albumit. Toisaalta Fazerin ja PolyGram Internationalin yhteistyösopimus päättyi kesäkuun 1992 lopussa, mihin syynä oli PolyGramin oman Suomen yksikön perustaminen.

Fazer oli jo aiemmin ollut todella ahkera levyjen julkaisija moniin muihin levy-yhtiöihin verrattuna, mutta 1990-luvun alussa tahti vain kiihtyi. Yhtiö julkaisi nimittäin 450 äänitettä tilivuoden 1992/1993 aikana, kun edellisenä vuonna määrä oli ollut noin 400 ja tilivuonna 1990/1991 vain 250. Oletuksena luonnollisesti oli, että julkaisemalla enemmän levyjä saataisiin aikaiseksi myös enemmän hittejä.

Söderholmin leikkausten jälkeen Fazer oli saatu jälleen selkeästi voitolliseksi, mutta seuraavaan vaiheeseen kaivattiin johtajaa, jolla oli enemmän kokemusta viihteen ja median puolelta. Niinpä entinen Kolmostelevisioin johtaja Heikki Lehmusto aloitti Fazer Musiikin uutena toimitusjohtajana toukokuussa 1993.

Sillä välin oli kuitenkin käynyt ilmeiseksi, että yhtiö oli liian suuri investointi sen uusille pääomistajille, etenkin kun lama rasitti koko talouselämää merkittävästi. Niinpä hallitus päättikin ryhtyä etsimään vaihtoehtoisia omistusratkaisuja, vaikka se oli todella raskas päätös etenkin aikaisemmalle pääomistajalle eli Roger Lindbergille. Sitkeästä yrittämisestä huolimatta kotimaasta ei yhtiölle löytynyt sopivaa kumppania, ja niinpä oli aika kääntää katseet kauemmas. Loppusuoralle neuvotteluissa selvisivät amerikkalaisen Time Warner -mediakonsernin musiikkiyksikkö Warner Music sekä BMG, osa saksalaista Bertelsmann-mediakonsernia. Kaupat tehtiin lopulta marraskuun 1993 alussa, kun Warner Music Finland osti Fazer Musiikin. Kaupan ansiosta Suomessa vielä nuoresta Warnerista tuli hetkessä erittäin merkittävä tekijä suomalaisen musiikin tuottajana.

Fazerin viimeisten vuosikymmenten aikana suurimmat menestykset löytyivät yhä perinteikkään Finnlevyn puolelta, jolla julkaistiin siis erityisesti kotimaista iskelmää. Jo aiemmin mainitun Dingon ohella huomattavampia myyntimenestyksiä synnyttivät mm. Arja Koriseva, Joel Hallikainen, Kake Randelin, Katri Helena, Paula Koivuniemi sekä Ressu Redford. Lisäksi Finnlevy julkaisi jälleen 1980-luvulla todella suosittua Finnhits-kokoelmalevysarjaa. Osa samoista artisteista julkaisi levyjä myös Fazerin omalla merkillä, minkä alta löytyy myös toinen hyvin suosittu kokoelmalevysarja eli tenavatähdet. Useimmat näistä suosituissa televisio-ohjelmassa esiintyneistä laulajanalaista eivät kuitenkaan lopulta päätyneet muusikon uralle. Poikkeuksiakin tosin löytyy, kuten esimerkiksi vuoden 1990 kilpailussa yleisön suosikiksi noussut Timo Turunen.

Fazerin tarina päättyy

Vaikka yhtiön nimi säilyi kaupan jälkeen aluksi entisellään, varsin pian Fazerin toimintoihin alettiin tehdä merkittäviä muutoksia. Ensinnäkin Fazer organisoitiin uudelleen Warnerin omien globaalien divisioonien mukaan ja uudessa matriisiorganisaatiossa yksiköiden johto raportoitiin omille yksiköiden johtohenkilöilleen. Näiden johtajien asemapaikka oli yleensä Yhdysvalloissa ja siksi he olivatkin huomattavasti vähemmän perillä – ja todennäköisesti myös vähemmän kiinnostuneita – pienen Suomen musiikkiteollisuuden tilasta.

Seuraavassa vaiheessa Fazerin musiikinkustannustoiminta siirrettiin Warner/Chappellin alaisuuteen ja yhtiön Ruotsin yksikkö otti vetovastuun myös Suomen toiminnoista osana laajempaa Skandinavian toiminta-aluetta. Huhtikuun 1994 alusta Hans Englundista – Warner Music Swedenin toimitusjohtaja – tuli myös Fazer Musiikin toimitusjohtaja ja joulukuun 1994 alussa Fazer Musiikki sulautettiin virallisesti Warner Music Finlandiin. Uusi yhtiö koostui kahdesta erillisestä yksiköstä, jotka tunnettiin nimillä WEA Records ja Fazer Records, joista viimeksi mainittu keskittyi Jaakko Karilaisen johdolla kotimaisen tuotantoon. WEA Recordsin roolina oli puolestaan kansainvälisen tuotannon markkinointi Marita Kaasalaisen ohjauksessa. Kaasalainen nousi lopulta Suomen Warnerin johtoon loppuvuodesta 1998, kun Englund jätti tehtävänsä.

1990-luvun puolivälin jälkeen alkoi sitten Fazerin yksiköiden harvennus. Ensimmäisenä lähdöt sai vuonna 1997 Fazerin Musiikkikerho, joka oli tosin jo edellisenä vuonna vaihtanut nimensä Warner Music Clubiksi. Levy-yhtiö Finnlevy sulautettiin puolestaan yhteen Warnerin oman toiminnan kanssa Warner Music Finland Oy:ksi toukokuussa 1998, mikä samalla päätti Fazer Records -nimen käytön. Jatkoa seurasi kesällä 1998, kun hollantilainen Free Record Shop Holding osti Fazerin levykauppatoiminnot ja F-Musiikki koko soitinkauppatoiminnot elokuun 1998 alussa. Lopulta myös Levypisteelle löytyi ostaja, kun Musiikkijakelu osti yrityksen helmikuussa 2002. Syksyllä 2002 Warner/Chappell luopui puolestaan klassisen musiikin kustantamisesta ja keväällä 2004 Warner lopetti vielä Finlandia Records -levymerkin.

Näin Warner Music Finlandista muokattiin hyvin samankaltainen yksikkö kuin konsernilla oli muissakin maissa eli sekä kotimaista että ulkomaista tuotantoa julkaiseva levy-yhtiö. Useimmista muista maista poiketen yhtiöllä on kuitenkin Suomessa harvinaisen kattava valikoima merkittäväntä kotimaista musiikkituotantoa yli sadan vuoden ajalta.

Warner Music Finland tänään

Globaalista näkökulmasta Warnerin ympärillä on tapahtunut tällä vuosituhanella paljon, mutta Suomessa yhtiön toiminta on jatkunut kaikesta huolimatta varsin rauhallisesti. Heti vuosituhanen alussa internet-huuman myötä syntyi uusi jättiläinen AOL Time Warner. Kuplan puhjettua nettiyhtiöiden arvot romahtivat ja vuonna 2003 konserni tiputti nimestään AOL:n pois

ja palasi vanhaan Time Warner -nimeen. Tämäkään tilanne ei kuitenkaan jatkunut kauaa, sillä 27.2.2004 Edgar Bronfman Jr:n johtama sijoittajaryhmä osti Warner Music Groupin emokonsernilta, mutta jo toukokuussa 2011 silloiset omistajat myivät yhtiön Access Industriesille. Suomalaisittain kaupasta tekee erityisen mielenkiintoisen se, että erään hävinneen tarjouksen takana oli Chaim "Poju" Zabludowiczin Tamares-sijoitusyhtiö.

Suomessa kaupanteko ei ole ollut läheskään yhtä ahkeraa, mutta muutoksen tuulet puhalsivat silti välillä tänne asti. Fazer-operaatioiden jälkeen Warner keskittyikin täällä enemmän varsinaiseen musiikkipuoleen kuin yrityskauppoihin. Kesällä 2007 Warner Music Finland päätettiin kuitenkin sulauttaa konsernin pohjoismaiseen yksikköön, missä yhteydessä ilmoitettiin myös Marita Kaasalaisen jättävän tehtävänsä syksyn mittaan. Lokakuussa yhtiö sitten osti Asko Kalloksen ja Niko Nordströmin pari vuotta aiemmin perustaman Helsinki Music Companyn. Kaupan myötä Nordström siirtyi Warnerin toimitusjohtajaksi ja Kallonen tuotantojohtajaksi. HMC:n artisteista maailmalla tunnetuin on epäilemättä HIM, mutta yhtiön mukana Warnerin talliin siirtyi lisäksi useita lähinnä kotimaassa hyvin tunnettuja pop-, rock- ja iskelmäartisteja.

Musiikkimarkkinoiden muuttuessa myös levy-yhtiöt ovat muuttuneet ja pelkkä äänitteiden tuottaminen ei enää riitä suurillekaan toimijoille. Niinpä Suomessakin Warner Music Finlandin ja Warner Chappell Music Finlandin rinnalle liitettiin vuonna 2008 ohjelmatoimisto nimeltään Popgram. Toukokuussa 2010 ohjelmatoimiston nimi muutettiin yhteiseen muottiin ja tänään Warner Music Live edustaa lähes 60 artistia hyvin monista eri genreistä.

Maailman musiikkimarkkinoita hallitsee tätä kirjoitettaessa enää kolme suurta levy-yhtiötä: Sony Music Entertainment, Universal Music Group sekä Warner Music Group. Näistä Universal on suurin vajaan 30 prosentin markkinaosuudellaan ja Warner hyvänä kolmantena noin 15 prosentilla. Markkinaosuuksiin on tosin tulossa muutoksia, sillä syksyllä 2012 neljäs suuri levy-yhtiö EMI myytiin Universalille. Kaupan yhteydessä Universal joutuu kuitenkin myymään osan EMI:n levymerkeistä. Suomen markkinoilla asetelma on tosin lähtökohdiltaan hieman toisenlainen, sillä Warner on jo kolmen vuoden ajan ollut maamme suurin levy-yhtiö vajaan 30 prosentin osuudellaan. Sen perässä seuraavat järjestyksessä Universal ja Sony.

Kansainvälisestä omistuksestaan huolimatta Warnerin toiminta on myös kotimaisuusasteeltaan kiitettävällä tasolla, sillä vuonna 2011 yhtiön myynnistä peräti 71 % oli kotimaista tuotantoa. Niinpä voidaan hyvin todeta Fazerin perinnön elävän Warnerin toiminnassa tänäkin päivänä. Warnerin viime vuosien menestyneimpien artistien listalta löytyvät mm. Cheek, Chisu, Club For Five, Samuli Edelmann, Anna Eriksson, Jippu, Katri Helena, Tuure Kilpeläinen, Paula Koivuniemi, Vesa-Matti Loiri, Laura Närhi, Pikku-G, Suvi Teräsniska, Antti Tuisku, Jenni Vartiainen, Maija Vilkkumaa, Arttu Viskari, Yölintu, Zen Café... Lista on pitkä ja sieltä löytyy niin vanhoja tuttuja kuin tuoreempiakin nimiä. Eikä lista pääty tähän, sillä uusia kykyjä etsitään edelleen jatkuvasti.

Kirjoittaja: Manu Aunola

ELECTRO

Electrolevy Oy perustettiin Helsingissä vuonna 1945. Sen taustalla olivat samat henkilöt, jotka olivat muutamia vuosia aikaisemmin perustaneet Rytm-yhtiön (katso erillinen artikkeli), ja tarkoituksena oli ehkä luoda uusi vaihtoehto taloudellisissa vaikeuksissa kamppailevalle Rytmille. Yhtiö ryhtyi julkaisemaan Electro-merkkisiä levyjä. Tekniikka oli sama kuin Rytmien.

Ajankohta oli sinänsä suosiollinen uuden levy-yhtiön perustamiselle. Vanhojen yhtiöiden toiminta oli sodan vuoksi jäissä, mutta musiikilla oli aina kysyntää. Se ei kuitenkaan ollut helppoa. Materiaaleista oli pulaa, eikä Suomessa ollut kovinkaan paljon levyjen valmistamisessa tarvittavaa osaamista. Electrolevyn valttina oli alussa pienen belgialaisen Victory-merkin kanssa solmittu sopimus, joka tarjosi yhtiölle mahdollisuuden prässätä brysseliläisen Gus Deloofin soittamaa amerikkalaista swing-musiikkia. Kaupan päälle Electro julkaisi Deloofin nimellä myös piraattipainoksen englantilaisen Geraldon orkesterin soittamasta suosikitangosta Amado mio, jonka alkuperäinen levymerkki oli Parlophone. Näihin aikoihin Suomessa ei ollut saatavissa muuta levytystä tästä suositusta elokuvasävelmästä. Hieman myöhemmin Electro julkaisi omin lupinensa myös Hiski Salomaan vuonna 1930 Columbialle levyttämän Lännen lokarin, joka oli sodan aikana tullut rintamaradion ansiosta suosituksi.

Electron yhteys Rytimiin näkyy myös siinä, että suuri osa Electron artisteista oli aikaisemmin levyttänyt Rytmille. Yhtiön tärkeimpiä taiteilijoita olivat Henry Theel, Eero Väre ja Georg Malmstén. Electro julkaisi myös Reino Helismaan, Tapio Rautavaaran ja Metro-tyttöjen varhaisia levytyksiä. Studio-orkestereita johtivat tavallisesti Toivo Kärki tai George de Godzinsky. Klassista musiikkia edustivat Aulikki Rautawaara, Reino Hallaperä ja Timo Mikkilä, joka levytti Selim Palmgrenin pianomusiikkia. Electro julkaisi myös Toivo Kärjen ja Kerttu Mustosen musiikkisadun Santtu Sammakaisen soittokunta.

Electron suosituimpiin levytyksiin kuuluivat Henry Theelin laulammat Toivo Kärjen tangot Tule hiljaa, Jos muistelet mua ja Anna-Liisa, jotka jäivät myöhemmin elämään monina uusina levytyksinä. Yhtiön viimeinen julkaisu vuoden 1948 alussa oli Pentti Viherluodon foxtrot Puhe-
linlangat laulaa säveltäjän omana tulkintana. Tämäkin sävelmä koki myöhemmin uuden tule-
lemisen.

Lyhyen elämänsä aikana Electro ehti julkaista noin 80 levyä, joukossa monia suomalaisen populaarimusiikin ikivihreitä. Yhtiö kärsi kuitenkin teknisistä ongelmista, joista todistaa levyjen epätasainen laatu, eikä talous sujunut toivotulla tavalla. Lopulta yhtiö myytiin Fazerin musiikki-kaupalle, joka oli huolehtinut levyjen jakelusta. Osa loppupään Electro-levyistä julkaistiin uudelleen samoilla numeroilla Fazerin Decca merkillä. Electro-levymerkki lopetettiin ja Electrolevy Oy pantiin koipussiin. Sieltä se otettiin esiin vuonna 1965, jolloin yhtiön nimeksi muutettiin Finnlevy Oy.

Kirjoittaja: Pekka Gronow

RYTMI

Oy Rytm Ab perustettiin Helsingissä marraskuussa 1940. Yhtiön taustahahmoina olivat Yleisradiossa toimineet insinöörit Paavo Arni ja Rafael Ylkänen, ja tarkoituksena oli ryhtyä tuottamaan kotimaisia levyjä. Pääoma saatiin ulkopuoliselta sijoittajalta. Myös Yleisradio oli jonkin aikaa yhtiön osakkaana.

Ajankohta oli sattuva. Maailmansota oli käynnissä. Vaikka Suomessa olikin välirauhan aika, ulkomaankauppa oli huomattavasti vaikeutunut. Siihen saakka pääosa Suomessa myydyistä levyistä oli valmistettu Englannissa tai Saksassa. Turussa toimi pieni Sointu-levymerkki, joka prässäsi itse levyjä, mutta sen toiminta oli jossakin määrin amatöörimäistä. Yleisradiossa oli jo kokemusta levyjen teosta, sillä vuodesta 1936 lähtien radio-ohjelmia oli tallennettu levyille uusintoja varten – nauhureitahan ei vielä ollut käytössä. Näitä levyjä ei tosin puristettu, vaan ne olivat yksin kappalein valmistettuja suorakaiverruslevyjä.

Rytmin toiminta alkoi käytännössä vuonna 1942. Yhtiö hankki Töölöstä osoitteessa Niitykatu 12 (nykyinen Mikael Lybeckinkatu) käyttöönsä kellaristudion, jossa äänityksiä tehtiin. Prässäämö oli Pitäjänmäellä. Rytmin ensimmäinen julkaisu oli oopperalaulaja Jorma Huttusen esittämä kansanlaulu Talapakan Nikolai. Tuotantoprosessi osoittautui kuitenkin odotettua vaikeammaksi, ja Rytmin alkupään numerosarjassa on vieläkin aukkoja, jotka kertovat todennäköisesti julkaisematta jääneistä levyistä.

Rytmin taiteilijakaartista puuttuivat aluksi 1930-luvun suuret nimet, mutta se onnistui kiinnittämään joukon nousevia kykyjä, etunenässä Olavi Virta ja Henry Theel. Muita Rytmin taiteilijoita olivat mm. Harmony Sistersin Raija Valtonen, Aulikki Rautawaara, Annikki Arni ja Anna Mutanen. Kun ulkomaisia levyjä oli vaikea saada, Rytm äänitti Suomessa vierailutta ruotsalaista kansansuosikkia Harry Brandeliusta sekä Puna-armeijan kuoroa, joka oli sodan päätyttyä saapunut Helsinkiin propagandavierailulle. Yhtiön merkittävimpiin julkaisuihin kuului maaliskuussa 1944 äänitetty sarja, jossa Olavi Virta ja Raija Valtonen lauloivat englanniksi uusia amerikkalaisia elokuväsävelmiä. Suomihan ei ollut sodassa Yhdysvaltain kanssa, ja laulut olivat tulleet tutuiksi Suomen elokuvateattereissa sodan aikana esitettyjen Hollywood-filmien välityksellä. Levyillä niitä ei kuitenkaan ollut saatavissa. Swing-sovitukset oli kirjoittanut Toivo Kärki,

omien muistelmiensa mukaan rintamalla kannon nokassa.

Rauhan tultua Toivo Kärki jatkoi levyttämistä Rytmille. Rytmin swing yhtye levytti ensimmäiset suomalaiset jazzsävellykset, Kärjen Why Nameless ja My Serenade. Paremmin menestyivät kuitenkin Kärjen tangot Hiljaa soivat balalaikat ja Liljankukka, jotka esitti Henry Theel. Liljankukkaa myytiin niin paljon, että siitä jouduttiin valmistamaan useita uusia puristusmatriiseja, ja sitä mukaa kuin myynti kasvoi, levyjen äänenlaatu huononi. Myös veteraanit Georg Malmstén ja Viljo Vesterinen ryhtyivät levyttämään Rytmille, sillä heidän entiset yhtiönsä olivat sodan jäljiltä vielä toimintakyvyttömiä. Rytmin suuriin harvinaisuuksiin kuuluu vuonna 1945 julkaistu Timo Poron tulkitsema Toivo Kärjen foxtrot Nuoren miehen lauantai. Salanimen takana on tulevan suurlaulajan Kim Borgin ensilevytys.

Kaupallisesti yhtiöllä ei kuitenkaan mennyt hyvin. Rytmin alkuperäisen 2000-sarjan viimeinen levy julkaistiin 1947. Viimeiset julkaisut olivat uusintapainoksia Fazerin Kristall-sarjasta. Sodan aikana Saksassa tehdyistä levyistä ei enää saatu uusia painoksia, joten niistä tehtiin Suomessa kopioita. Rytmin levyjä kertyi kuuden vuoden aikana kaikkiaan noin 175. Sekä Rytmi että sen toimintaa jatkanut Electro (katso erillinen artikkeli) siirtyivät vuonna 1948 levyjen jakelusta vastanneen Fazerin musiikkikaupan omikseen. Oy Rytmi Ab lopetettiin muodollisesti vuonna 1949. Fazer jatkoi kuitenkin Rytmi-levyjen julkaisemista omana sarjanaan vielä useiden vuosikymmenien ajan (katso tarkemmin erillinen artikkeli Fazerista).

Kirjoittaja: Pekka Gronow